

Esa Arbelius

LIIAN VANHA KERHOON, LIIAN NUORI RIPPIKOULUUN

Seurakunnan yökoulupaketti kuudesluokkalaisille järjestettäviin leirikouluihin

Opinnäytetyö

CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Marraskuu 2014

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö	Aika	Tekijä/tekijät
Humanistinen ja kasvatustieteiden yksikkö, Ylivieskan yksikkö	Marraskuu 2014	Esa Arbelius
Koulutusohjelma		
Kansalaistoiminta ja nuorisotyö		
Työn nimi		
LIIAN VANHA KERHOON, LIIAN NUORI RIPPIKOULUUN, Seurakunnan yökoulupaketti kuudesluokkalaisten järjestettävään leirikouluun.		
Työn ohjaaja	Sivumäärä	
KT Reetta Leppälä	37 + 13	
Työelämäohjaaja		
Aulikki Rinta-Säntti, nuorisotyöohjaaja, Kiimingin seurakunta		
<p>Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tuottaa yökoulupaketti kuudesluokkalaisten kanssa tehtäviin yökouluihin. Oppitunneissa pääpaino oli kristillisen etiikan peruspainotuksissa ja ihminen eettisenä olentona. Toinen tavoite oli tukea luokan ryhmytymistä. Sisältöä laatiessa otettiin huomioon omien toiveiden lisäksi myös luokanopettajan odotukset sekä perusopetuksen opetussuunnitelma.</p> <p>Työn hankkeistaja oli Kiimingin seurakunta. Yökoulupakettia kokeiltiin käytännössä kerran syyskuussa 2014 ja ohjelma toimi hyvin. Palautteiden ja havaintojen pohjalta tehtyjen muutosten jälkeen materiaali on valmis käyttöön. Paranneltu yökoulupaketti on opinnäytetyöni liiteosassa.</p>		
Asiasana		
Kasvatus, koulu, kristillinen kasvatus, leirikoulu, seurakunta, varhaisnuoret, varhaisnuorisotyö, yhteistyö		

ABSTRACT

<p>CENTRIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Humanities and Education, Ylivieska</p>	<p>Date November 2014</p>	<p>Author Esa Arbelius</p>
<p>Degree programme Civic Activity and Youth Work</p>		
<p>Name of thesis TOO OLD FOR CLUBS, TOO YOUNG FOR CONFIRMATION CLASS. Parish youth workers' plan for overnight camp schools with 6th graders.</p>		
<p>Instructor Ed.D Reetta Leppälä</p>		<p>Pages 37 + 13</p>
<p>Supervisor Aulikki Rinta-Säntti, youth leader, Kiiminki parish</p>		
<p>The objective of this thesis was to produce a plan and a material for parish youth workers for their overnight camp schools with 6th graders. The emphasis in the lessons was on basic Christian ethics and the human being as an ethical creature. Another aim was to support the grouping of the class. Teacher's expectations and the national core curriculum for basic education were taken into account in compiling the contents.</p> <p>This thesis was commissioned by Kiiminki parish. The plan was tested once in September 2014 and it worked well. After modifications based on feedback and observation the material is ready for use. The improved plan is attached as an appendix of this thesis.</p>		
<p>Key words Camp school, Christian education, cooperation, education, parish, pre-teen, pre-teen work, school</p>		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KEHITTÄMISTEHTÄVÄT	3
3 KUUDES LUOKKALAISEN KEHITYS	5
3.1 Fyysinen kehitys.....	5
3.2 Kognitiivinen kehitys	6
3.3 Sosiaalinen kehitys.....	7
3.4 Uskonnollinen kehitys.....	8
4 SEURAKUNNAN JA KOULUN YHTEISTYÖ	12
4.1 Monialainen yhteistyö ja kouluyhteistyön yleiset suuntaviivat	12
4.2 Kristillinen kasvatusta koulussa	14
5 TOIMINNAN KUVAUS JA ARVIOINTI	17
5.1 Yökoulun suunnittelu ja valmistelu	17
5.2 Yhteenveto toiminnallisen osuuden toteutuksesta sekä toiminnan arviointi	22
5.3 Oppilaiden palaute	26
5.4 Isosten palaute	28
5.5 Luokanopettajan palaute.....	29
5.6 Työelämäohjaajan palaute	30
6 POHDINTA	32

LIITTEET

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni on yökoulumateriaali kuudesluokkalaisten kanssa tehtäviin leirikouluihin. Työni hankkeistaja on Kiimingin seurakunta ja työ on hyvin pitkälle tilaus paikalliseen tarpeeseen. Kuitenkin yökoulun ohjelmarunkoa ja sisältöjä voi käyttää missä tahansa seurakunnassa, jossa on mahdollisuus tällaiselle yhteistyölle. Työ sisältää rungon yökoulun ohjelmasta sekä siihen suunniteltujen oppituntien materiaalit.

Tällaisen opinnäytetyön tekemiseen minua ohjasi sen paikallisen tarpeen lisäksi oma kiinnostukseni koulumaailmaa, koulunuorisotyötä ja etiikkaa kohtaan. Opinnäytetyön kehittämistehtävät hahmottuivat minulle pohtiessani sitä, mitä annettavaa minulla olisi koulun ja seurakunnan väliseen yhteistyöhön Kiimingissä. Yökoulun oppituntien tavoitteena oli opettaa kuudesluokkalaisille arkipäivän etiikkaa ja sen monimutkaisuutta. Yökoulun oppitunneilla oppilaat pääsivät pohtimaan etenkin koulumaailmasta tuttuja tilanteita eettisesti. Sen lisäksi, että yökoulun oppituntien sisältöjen avulla päästäisiin varsinaisiin opetuksellisiin tavoitteisiin, yökoulun toinen tavoite oli tukea luokan ryhmäytymistä ja parantaa luokkahenkeä. Yökoulupakettia kokeiltiin käytännössä kerran syyskuussa 2014, jolloin osallistuvana luokkana oli Oulun kaupungin itäisen alueen Alakylän koulun pääkoulun kuudes luokka.

Seurakunnan kouluyhteistyö oikein toimiessaan hyödyttää molempia osapuolia, sillä niillä on yhteinen perimmäinen tavoite; tukea lasten ja nuorten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 30). Yhteistyölle on hyvät perusteet ja toimintaympäristön muuttuessa sekä taloustilanteen huonontuessa myös seurakuntien kasvatustyöntekijöiden on järkevää verkostoitua muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Yksi kirkon tehtävistä on tukea kasvatta-

ja: myös yhteiskunnallisia toimijoita kuten kouluja (Pihkala 2010, 93). Kun koulun ja seurakunnan välisessä yhteistyössä noudatetaan positiivista uskonnonvapauslakia ja koulun opetussuunnitelmaa, molemmat toimijat voivat tehdä työtänsä toinen toistaan tukien.

Miksi valitsin juuri kuudesluokkalaiset? Seurakunta pyrkii tavoittamaan ihmisen jokaisessa elämänvaiheessa. Yksi varhaisnuorisotyön tavoitteista on tarjota monipuolista kerhotoimintaa alakouluikäisille ja järjestää toimintaa niille, jotka eivät voi osallistua viikkotoimintaan. (Kiimingin seurakunnan talousarvio vuodelle 2014 sekä toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2014-2016.) Kiimingin seurakunnassa oli kuitenkin huomattu, että kuudesluokkalaiset eivät enää viihdy seurakunnan perinteisessä kokoavassa viikkotoiminnassa, esimerkiksi kerhoissa, nuorempiin seurakuntalaisiin verrattaessa.

Monessa muussakin seurakunnassa vanhempien varhaisnuorten katoaminen toiminnasta on huomattu ja asiaa on käsitelty kirkolliskokouksessa keväällä 2013, jolloin keskusteltiin jopa rippikoulun aloitustien madaltamisesta, jota ei kuitenkaan kannatettu. Sen sijaan kirkolliskokous piti perusteltuna 10-14-vuotiaiden kristillisen kasvatuksen saattamista erityisen kehittämisen kohteeksi. Kristillisen kasvatuksen kaarella on selkeitä katvejaksoja, joista yksi on ikävuodet kymmenestä neljääntoista. (PTK 2014; Särkiö 2013.) Näin ollen työni kaltainen yökoulu voisi toimia myös seurakuntalaisten tavoittamisen vahvistamisessa; Seurakunta tavoittaisi enemmän varhaisnuoria, jolloin seurakunnan toiminta muutenkin tulisi tutuksi. Parhaassa tapauksessa kiinnostuneet tulisivat toimintaan mukaan. (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 31.) Varhaisnuorisotyö on merkityksellistä. Tutkimukset osoittavat, että seurakuntien uskollisimmat jäsenet ovatkin nimenomaan heitä, jotka ovat osallistuneet seurakunnan toimintaan kouluikäisinä (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 6).

2 KEHITTÄMISTEHTÄVÄT

Ensimmäisenä kehittämistehtävänä oli löytää sopivat ja tarkoituksenmukaiset menetelmät eettisen pohdinnan opettamiseen yökoulussa. Ajattelun kehittyessä ja maailmankuvan laajentuessa kuudesluokkalainen alkaa ajatella huomattavasti enemmän ympäröivää yhteiskuntaansa ja eettisiä asioita. Millaisten työskentelyiden avulla kuudesluokkalainen voisi oppia kehitystasolleen sopivaa arjen etiikkaa? Yksi yökoulu on varsin lyhytkestoinen tapahtuma, ja jotta opetuksellisiin tavoitteisiin päästäisiin, myös ohjelman suunnittelun tulisi olla huolellista.

Koulun ja hankkeistajan kanssa pidetyssä palaverissa tulimme siihen tulokseen, että työskentelyt voisi tehdä pienryhmissä, joka eroaisi hieman koulun arjesta ja voisi toimia varsinkin, kun oli saatavilla isosia ryhmien tueksi. Arkipäiväisten eettisten ongelmien pohdinta löytyi oman kiinnostukseni tueksi myös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista, mikä taas tukisi myös koulua heidän työssään. Työskentelyt perustuisivat keskustelemaan työöteeseen. Keskustelulla pyritäisiin käynnistämään oppilaiden henkilökohtainen aktiivinen pohdinta, jossa he sovittaisivat omia näkemyksiään keskustelussa esiintyviin muihin mielipiteisiin (Puolimatka 2005, 176-178).

Toisena kehittämistehtävänäni oli löytää keinot luokan ryhmäytymisen tukemiseksi yökoulun opetuksellisten tavoitteiden säilyessä tärkeimpänä asiana. Ryhmäyttäminen ymmärretään erilaisten menetelmien kautta toimivana prosessina, jolla ryhmän turvallisuutta voidaan kasvattaa (Aalto 2000, 69). Ryhmä voi kehittyä ilman varsinaista ryhmäyttämistä, mutta tätä prosessia voidaan kuitenkin helpottaa. Äkkiä ajateltuna ryhmäyttäminen on olennaista silloin, kun ryhmä kokee paljon muutoksia, esimerkiksi ensimmäisen kouluvuoden alussa tai seitsemännelle luokalle siirryttäessä. Ryhmäytyminen on kuitenkin tarpeellista ja hyö-

dyllistä muulloinkin. (Hakkarainen & Pihkala 2012, 146.) Kuudesluokkalaisilla, jotka ovat mahdollisesti olleet samalla luokalla jo useita vuosia, saattaa olla tiettyjä vakiintuneita rooleja luokassaan, jotka voivat olla ryhmän toiminnalle vahingollisia. Joku on hiljainen, joku on luokan ”pelle” ja niin edelleen. Tällaiset roolit vaikuttavat aina luokan ollessa yhdessä ja työskennellessä. Niihin kulutetaan turhaan voimavaroja, ja ne estävät koko luokkaa ja yksittäisiä oppilaita kehittymästä. (Hakkarainen & Pihkala 2012, 139-140.) Miten luokan ryhmäytymistä voisi tukea yökoulussa niin, etteivät sen opetukselliset tavoitteet kärsi?

Opettajan ja työelämäohjaajani kanssa pidetyssä palaverissa päätimme, ettemme panostaisi sisällössä ryhmäytymisharjoituksiin, vaan tekisimme kaikki oppituntien työskentelyt erilaisissa ryhmissä ikään kuin yhteistoimintaharjoituksina. Tosin tässä tapauksessa perinteisten ryhmäytysharjoitusten tilalla olisi oppituntien työskentelyt, joissa edistyminen vaatisi työtä pienryhmissä. Tällöin yhdessä tehty työ tuo enemmän tyydytystä, tukee luokan yhteenkuuluvuuden tunnetta ja vapauttaa ryhmän ilmapiiriä (Aalto 2004, 281). Myös oppitunneilla tultaisiin käsittelemään esimerkiksi koulukiusaamista ja sen seurauksia, luottamuksen merkitystä ja paljon muutakin sellaista, joka liittyy arjen etiikan lisäksi vahvasti ryhmän kehittymiseen vaikuttaviin tekijöihin. Leiriolosuhteissa työskentely on intensiivistä, ja jonka tehoa ja toimivuutta tukevat monet pedagogiset mallit. Leirillä kaikki ryhmäläiset ovat riippuvaisia toisistaan, joten leiri on itsessään hyvä kasvatusmetodi ryhmädynamiikan tukemiseksi (Kinanen 1997, 206).

3 KUODESLUOKKALAISEN KEHITYS

Yökoulun sisällön suunnittelussa on välttämätöntä ottaa huomioon kohderyhmän kehityksen vaihe. Kokonaisvaltaisen ihmiskäsityksen mukaan ihminen on fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja hengellinen kokonaisuus, joka on huomionarvoinen piirre myös kristillisen kasvatuksen kontekstissa (Riekkinen 2008, 91). Kuudesluokkalainen käy viimeistä vuottaan alakoulussa, ja joissain tapauksissa kuudesluokkalaiset käyvät koulua yläkoulun tiloissa. Suomessa kuudesluokkalaiset ovat 11-12-vuotiaita. Kuudesluokkalainen elää keskilapsuuden loppuvaihetta, jolloin kehitystä tapahtuu kaikilla tasoilla niin, että eri tasoilla tapahtuvat muutokset mahdollistavat toistensa kehittymisen (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 121). Keskilapsuutta kutsutaan usein myös latenssi-ikäksi. Termi tulee psykoanalyysin kehittäjältä Sigmund Freudilta, jonka mukaan latenssivaiheessa seksuaaliset jännitteet ovat piileviä ja taka-alalla lapsen elämässä. (Sinkkonen 2010, 31-32.) Kuudesluokkalainen alkaa myös olla murrosiän kynnyksellä, tytöt hieman poikia aikaisemmin ja todennäköisemmin. Kehitysrytmien ollessa hyvin erilaisia, toinen kuudesluokkalainen voi olla vielä hyvinkin lapsellinen toisen ikätoverinsa ollessa jo todellinen esiteini. (Jarasto & Sinervo 1998, 47.)

3.1 Fyysinen kehitys

Lapsen biologinen kehitys ilmenee aivotoimintojen kehityksessä ja fyysisten muutosten muodossa, ja aivotoimintojen kehittyminen mahdollistaa monenlaisen muun kehityksen (Nurmi ym. 2006, 121). Osa kuudesluokkalaisista elää jo keskilapsuuden ja varhaisnuoruuden murroskohdassa, jossa puberteetin alkaminen tuo paljon muutoksia myös fyysisiin ominaisuuksiin. Nykypäivänä tytöt saavuttavat sukukypsyyden tänä aikana, hiukan ennen kuin täyttävät kolmetoista vuotta. Po-

jat saavuttavat sukukypsyyden vähän myöhemmin, vaikka yksilölliset erot ovatkin suuria. (Nurmi ym. 2006, 73.) Fyysisten eroavaisuuksien vuoksi lapsi saattaa kokea jopa häpeää ja pyrkii peittämään ominaisuuksiaan. Lapsi voi alkaa vertailemaan itseään ikätovereihinsa ja siten kokea itsensä erilaiseksi muihin verrattuna. Fyysisen erilaisuuden tuoma mahdollinen huono kuva itsestä vaikuttaa negatiivisesti itsetuntoon ja minäkuvan kehittymiseen. (Jarasto & Sinervo 1998, 54.) Fyysinen poikkeavuus voi olla myös syy koulukiusaamiselle (Jarasto & Sinervo 1998, 167).

3.2 Kognitiivinen kehitys

Lapsen ajattelun kehitys on merkittävää juuri toisen elinvuosikymmenen alussa. Erityisesti abstraktin, yleisellä tasolla tapahtuvan ja tulevaisuuteen katsovan ajattelun kehittyminen on tärkeä muutos. (Nurmi ym. 2006, 128.) Aivotoiminnan kehitys keskilapsuudessa mahdollistaa myös lapsen kognitiivisen kehityksen (Nurmi ym. 2006, 121). Kognitiivinen kehitys puolestaan luo perustaa lapsen moraalien ja sen periaatteiden kehitykselle (Nurmi ym. 2006, 129).

Kehityopsykologi Jean Piaget'n teorian mukaan kuudesluokkalainen elää formaalisten eli muodollisten operaatioiden kautta. Formaalisten operaatioiden kaudella tapahtuu todella paljon kehitystä monella eri tavalla ja yleensä muutokset ovat varsin nopeita. Tällöin muun muassa pysyvyyden käsite selkeytyy ja lapsi pystyy loogiseen ajatteluun silloin, kun ajattelun kohteena on jokin konkreettinen asia. (Piaget 1988, 107.)

Loogisen ajattelun lisääntyessä lapsi alkaa herkemmin pohtimaan asioiden syy- ja seuraussuhteita. Edelleen lapsen ajattelu on varsin mustavalkoista. Esimerkiksi yhteisten sääntöjen, lakien tai uskonnollisten sääntöjen noudattamisen pitää olla

tarkkaa. Eettinen ajattelu voi olla vaikeaa, koska lapsella on tiettyyn ikään asti taipumus nähdä eettiset asiat vain joko hyvinä tai pahoina. Suhteellisuudentaju vastaavien tilanteiden arvioimiseen kehittyy normaalisti murrosikään mennessä. (Jarasto & Sinervo 1998, 52, 231.)

3.3 Sosiaalinen kehitys

Aivotoiminnan kehittyminen mahdollistaa myös keskilapsuudessa tapahtuvan emotionaalisen itsesäätelyn ja sosiaalisen kehityksen (Nurmi ym. 2006, 121). Vanhempien vaikutus lapsen kehitykseen on edelleen suuri siitä huolimatta, että koulu ja toverisuhteet saavat keskilapsuudessa suuremman roolin lapsen elämässä. Vanhempien vaikutus eritoten lapsen arvoihin on merkittävä. Vanhempien suhtautuminen lapseen näkyy laajasti kehityksen eri osa-alueilla, koulutyössä, tavoissa viettää vapaa-aikaa ja niin edelleen. (Nurmi ym. 2006, 117.)

Piaget'n mukaan itsekeskeisyys vähenee konkreettisten operaatioiden vaiheessa ja lapsi kykenee ainakin jossain määrin empatiaan. Moraalisessa ajattelussa lapsi pystyy ajattelemaan asioita myös tekojen tarkoitusten aspektista. (Pruuki 2010, 225.)

Ystävien merkitys korostuu kouluiässä, jolloin erityisesti samaa sukupuolta olevat vertaiset ovat tärkeitä. Vertaisten kanssa toimiessa lapsi omaksuu sukupuolelleen tyypillistä käyttäytymistä. Myös erilaisten toiminnallisten ja sosiaalisten taitojen oppiminen tapahtuu usein kavereiden kanssa toimiessa. Torjutuksi tai hyljeksityksi joutuminen haittaa sosiaalista kehitystä, joka voi johtaa mielenterveysongelmiin ja aggressiivisuuteen. (Nurmi ym. 2006, 109-110.)

Kouluikäinen lapsi elää sosiaalisen kehityksensä kulta-aikaa. Lapsen käsitykset itsestään ryhmän jäsenenä muuttuvat pysyvämmiksi. Kiusaamisen kokeminen tuona aikana voi johtaa siihen, että lapsi tuntee, ettei hän kelpaa porukkaan. Jatkuva huono kohtelu koulussa voi häiritä myös myöhemmin murrosiässä toivottavaa hallittua kotoa irrottautumista. (Jarasto & Sinervo 1998, 166.) Erilaisuuden sietäminen on vielä monilla lapsilla huonoa, ja lapsien mielestä voi olla tärkeää, että on samanlainen kuin vertaisensa. Poikkeava käytös, erilainen puhetyyli tai erilaiset tavat voivat olla riittäviä syitä epäsuositukseksi leimautumiseen. Lapsi tarvitsee aikuista keskustelukumppania näidenkin asioiden ratkaisemiseen, joka vaatii aikuiselta paljon myötäelämisen taitoa. Vanhempien merkitys on edelleen suuri ja lapsen pitää tuntea, että vanhemmat välittävät. (Jarasto & Sinervo 1998, 52-53.)

Myös koulumaailmassa ryhmällä on merkitystä. Lapsi kehittyy parhaiten omaksi itsekseen turvallisessa ilmapiirissä, jossa hänet hyväksytään omana itsenään (Aalto 2004, 9; Nevalainen 2010, 80). Turvallinen ryhmä auttaa lasta löytämään parhaat puolensa, vahvistamaan itsetuntoaan ja välittämään muista ryhmäläisistä (Aalto 2004, 17). Turvallinen ryhmä on myös oppimisen lähtökohta, koska tämän päivän koulussa oppiminen on vuorovaikutusprosessin tuote, joka on mahdollinen luovuuden, mielipiteen ja tunteiden ilmaisemisen ollessa hyväksyttävää ryhmässä (Aalto 2004, 24).

3.4 Uskonnollinen kehitys

Uskonnollisen kehityksen tuntemisesta on hyötyä uskontokasvatustilanteiden suunnittelua varten, jotta kasvattaja ymmärtää kasvavan kehitykselliset edellytykset. Esimerkiksi abstraktien uskonnollisten käsitteiden ymmärtäminen vaatii lapselta tietyn kehitysvaiheen saavuttamista. (Pruuki 2010, 223.) Ihmisen uskonnollinen kasvu on sidoksissa vuorovaikutukseen. Lasten kanssa uskonnosta keskustel-

lessa on järkevää käyttää mahdollisimman helppoa sanastoa. Vähitellen lapsen kehittyessä myös vaikeat uskonnolliset käsitteet alkavat selkiytyä. (Luukkonen 1997, 45.)

Tytöt ovat poikia uskonnollisempia. Tyttöjen uskonnollisuus on tunnevaltaisempaa ja omakohtaisempaa, kun taas poikien uskonnolliset käsitykset ja toiminta ovat mietiskelevää, älyllistä ja tietopitoista. Sukupuolten uskonnollisuuden eroja on tulkittu sekä perimän määrääminä että sosiaalisten ympäristötekijöiden aspektista. Tyttöjen vahvempaa uskonnollisuutta on pyritty selittämään esimerkiksi biologisesti siten, että tytöt ja pojat ovat persoonallisilta rakenteiltaan toisistaan poikkeavia. Perinteisesti naisen elämään liittyy selkeämmin herkkyys syyllisyyden tunteille, joista eroon pääseminen on uskonnon ensisijainen toiminto. (Pruuki 2010, 227.)

Jo varhain lapsuudessa lapselle alkaa kehittyä henkilökohtainen kristillinen identiteetti, joka on kristillisen kasvatuksen tärkeimpiä tavoitteita (Halme 2010, 25). Kodin merkitys lapsen uskonnollisuuteen ja sen kehittymiseen on huomattava. Lapsi omaksuu herkästi kodissaan vallitsevan asenteen uskontoa kohtaan. Jos koti on uskonnollinen, on todennäköisempää, että lapsi on uskonnollinen myös aikuisiällä. Nuoruuteen voi liittyä myös kapinointia, mutta siitä huolimatta useimmiten nuoret sisäistävät lapsuudenkotinsa arvomaailman. Monen erityisesti psykoanalyttisesti suuntautuneen tutkijan mielestä lapsuuden ensimmäiset vuodet ovat tärkeimpiä myöhemmän uskonnollisuuden mahdollistajia. Uskonnollisen kehityksen kannalta on tärkeää, että lapselle muodostuu perustavanlaatuisen luottamus vanhempiinsa ja elämään, jonka ajatellaan olevan myös rakentavan jumalasuhteen perustana. Eritoten äidin uskonnollisuutta pidetään olennaisena tekijänä. (Pruuki 2010, 224.)

Vaikka perheen merkitystä uskonnollisessa kehityksessä ei voi vähätellä, on myös tutkimustuloksia siitä, että lapselle on luontaista alttiutta uskoa korkeampaan olemukseen ja voimaan olettaessaan maailman luomisella olleen tarkoitus. Oxfordin yliopiston tutkija tohtori Justin Barrett väittää antropologien huomanneen, että joissakin kulttuureissa lapset uskovat Jumalaan siitä huolimatta, että uskonnollinen opetus on heiltä evätty. Normaalisti kehittyvällä lapsella on taipumusta uskoa jumalalliseen luomistyöhön ja älykkääseen suunnitteluun, kun taas evoluutioteoria on ihmismielelle luonnoton ja näin ollen siihen on verrattain vaikeampi uskoa. (Beckford 2008.)

Uskontopsykologi James Fowler pitää Barrettin tavoin uskoa yliluonnolliseen kulttuurista riippumatta tunnusomaisena piirteenä ihmisessä. Fowlerin teorian mukaan uskonnollinen kehitys voidaan jakaa kuuteen eri kehitysvaiheeseen, joihin edetään järjestyksessä. Teoriaa on kritisoitu runsaasti, mutta sen selkeä vahvuus on teorian holistisuudessa, jossa Fowler yhdistelee uskonnollista ajattelua, tunne-elämää ja konkreettista toimintaa. Alakouluikäinen lapsi on tyypillisesti teorian myyttis-kirjaimellisessa vaiheessa, josta hän voi siirtyä murrosiän kynnyksellä seuraavalle tasolle, joka on synteettis-sovinnainen taso. Myyttis-kirjaimellinen taso myös nimensä perusteella kuvastaa lapsen tulkintaa uskonnollisista käsitteistä ja esimerkiksi Jumala- ja maailmankuvasta, joita tulkitaan hyvin konkreettisesti. Synteettis-sovinnaisella tasolla uskonnollisuus on edellistä tasoa syvempää ja usko tarjoaa selkeän identiteetin, mutta omaa uskoa ei kuitenkaan arvioida kriittisesti. (Pruuki 2010, 227-229.)

Lapsen kasvaessa hän alkaa entistä enemmän miettimään uskonnollisia kysymyksiä ja suhtautuu niihin kriittisemmin, jonka seurauksena hänen henkilökohtaiset käsityksensä asioista voivat syventyä. Yksi uskonnollisen kehityksen keskeisimmistä asioista on jumalakuvan ja -käsityksen muutokset. Siihen vaikuttavia asioita

ovat ihmissuhteet, perhe, asiaa koskevat opitut tiedot ja ympäristön suhtautuminen uskonnollisiin asioihin. Ajattelun kehittyminen mahdollistaa sen, että aiempi pienen lapsen konkreettinen tapa käsittää Jumala muuttuukin abstraktimmaksi ja Jumala muuttuu henkisemmäksi olennoksi. (Jarasto & Sinervo 1998, 228.)

Käsitykset Jumalan ominaisuuksista ovat tärkeitä uskonnollisen kehityksen jatkumiseksi. Jos Jumala koetaan pelottavana ja rangaistuksia latelevana, lapsi todennäköisesti pyrkii kadottamaan Jumalan tietoisuudestaan. Pelottavan jumalakuvaan negatiiviset vaikutukset saattavat voimistua edelleen, kun lapsi kohtaa elämässään ahdistusta eikä hänellä ole kokemusta eikä käsitystä hyvästä Jumalasta silloin, kun hän sitä tarvitsisi. (Jarasto & Sinervo 1998, 228-230.)

Kehityksen myötä lapset alkavat ymmärtämään paremmin sen, että ihmiset ajattelevat ja uskovat kukin tavallaan. Aikuisen hyvä esimerkki toisen ihmisen eriävän elämänkatsomuksen arvostamisesta auttaa myös lasta ajattelemaan uskonnollisuutta syvemmin. (Jarasto & Sinervo 1998, 232-233.)

4 SEURAKUNNAN JA KOULUN YHTEISTYÖ

Kirkon ja koulun yhteistyöllä on pitkä historia Suomessa, mutta suurin syy on yhteisessä lähtökohdassa ja tavoitteessa tukea lasten ja nuorten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä heidän perheitään. (Holma 2008, 147; Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 30.) Osa tätä on lapsen oikeus omaan uskontoon koulu yhteisössä (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 30). Koulun kasvatustehtävä on tukea oppilaiden vanhempia heidän kasvatustyössään (Opetushallitus 2004, 22; Vanne 2008, 131). Yksi kirkon tehtävistä on myös tukea kasvattajia. Kasvattajia ovat vanhempien lisäksi myös erilaiset yhteiskunnalliset toimijat kuten koulut. (Pihkala 2010, 93.) Vanhemmat voivat jossain määrin vaikuttaa siihen, minkä katsomusaineen opetukseen heidän lapsensa koulussa osallistuu (Vanne 2008, 131).

4.1 Monialainen yhteistyö ja koulu yhteistyön yleiset suuntaviivat

Seurakunnan kasvatustyön merkittävin yhteistyötaho on koulu. Myös kunnallinen nuorisotyö, partio, erilaiset järjestöt, sosiaalitoimi ja poliisi ovat seurakuntien yleisiä yhteistyökumppaneita. (Talvio 2005, 282.) Samoin suurin osa peruskouluista pitää seurakuntaa tärkeimpänä yhteistyökumppaninaan (tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 30). Nuorisolakiin lisättiin 1.1.2014 säädös monialaisesta viranomaisyhteistyöstä ja etsivästä nuorisotyöstä ja siihen liittyvästä tietojen luovuttamisesta. (Aaltonen 2011, 15-16). Humanistisessa ammattikorkeakoulussa toimi vastikään Uusiutuva koulu ja nuorisotyö –hanke 2011-2013, jonka tavoitteena oli tuottaa tietoa ja havaintoja koulussa tehtävän nuorisotyön mahdollisuuksista. Koulu- nuorisotyöstä käydään keskustelua ja Suomessa on kokeiluja, joissa nuorisotyöntekijä on kokopäiväisesti koulussa töissä. (Humanistinen ammattikorkeakoulu, 2012.)

Alueellinen yhteistyö voi olla hyvin monen eri toimijan verkosto. Hyvänä esimerkkinä siitä on Laukaalla kehitetty kasvatusyhteistyön malli, jolla tuetaan kaikkien lasten kasvuympäristöön vaikuttavien toimijoiden yhteistyötä. Malli perustuu ”koko kylä kasvattaa” –ajatusmalliin. (Hakkarainen & Pihkala 2012, 56.)

Koulun ja seurakunnan yhteistyön tavoitteet on hyvä kirjata ylös ja niin yleensä tehdäänkin. Paikallistasolla tavoitteet kirjataan opetussuunnitelmaan, jolloin erilaiset tarpeet voidaan huomioida ja yhteistyö on vuorovaikutuksellista. Olennaista on, että molemmat osapuolet ovat selvillä omista vastuistaan. Omien vastuualueiden hoitamisen lisäksi seurakunnan työntekijän on oltava tietoinen opetussuunnitelman merkityksestä opettajan työtä ohjaavana tekijänä. (Hakkarainen & Pihkala 2012, 49.)

Seurakunnan kokoava toiminta ei tavoita lähellekään kaikkia seurakuntalaisia eivätkä kaikki edes mahtuisi mukaan resurssien loppuessa kesken. Kokoava toiminta on äärimmäisen tärkeää seurakunnan perustyötä, mutta se ei tavoita lapsia ja nuoria kovinkaan tehokkaasti. Kouluyhteistyön ansiosta seurakunnan työntekijä voi vierailla kouluilla, joissa seurakunnan voidaan ajatella olevan jo koolla. (Hakkarainen & Pihkala 2012, 12-14).

Erilaiset retket, leirit ja leirikoulut ovat hyviä esimerkkejä seurakunnan ja koulun yhteistyöstä ja yleensä koulu on retkien pääjärjestäjä (Hakkarainen & Pihkala 2012, 241-242). Leirikoulut ja retket voivat olla osa koulun opetussuunnitelmaa ja se on myös pedagogisesti tärkeää. Muualla kuin koulussa järjestettävällä opetuksella rakennetaan toimintakulttuuria, jossa painottuvat vuorovaikutus ja yhteistyö muiden toimijoiden kanssa. Erilaiset retket ja vierailut koulun ulkopuolella tukevat oppimista ja rikastavat työtapoja. (Opetushallitus 2006.) Leirikoulu siis tarjoaa

erilaisen, mutta toimivan oppimisympäristön, jonka hyödyntämiseen opetuksen järjestäjiä ja kouluja kannustetaan.

Seurakunnan tulisi olla kiinnostunut oppilaiden ja uskonnon opetuksen lisäksi myös koulun henkilökunnan kohtaamisesta (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 30). Tutkimusten mukaan seurakunnan työntekijät ja koulujen opettajat jakavat molemmat työnsä perusluonteen ominaisuuden, joka liittyy myös työssä jaksamiseen. Molemmissa töissä työntekijät kokevat riittämättömyyden tunnetta suuren tehtäväkentän vuoksi. Vastaavanlaisia haasteita kokeva seurakunnan työntekijä voi ymmärtää opettajaa paremmin. Monesta suunnasta tulevien työpaineiden keskellä opettajat ovat kokeneet merkityksellisiksi kohtaamiset seurakunnan työntekijän kanssa. Seurakunnan työntekijän ollessa kiinnostunut opettajan jaksamisesta ja antaessaan aidosti opettajalle huomiota, hän vie evankeliumia eteenpäin. Myös hiljaisuuden ja hiljentymisen tarjoaminen voi olla tärkeää sekä opettajille että oppilaille. Arki koulussa vaatii kärsivällisyyttä ja melun sietokykyä. (Hakkarainen & Pihkala 2012, 191.)

4.2 Kristillinen kasvatus koulussa

Kristillisen kasvatuksen määrittelyssä voidaan lähteä liikkeelle kasvatuksen käsitteestä. Kasvatuksen tyypillisiä piirteitä ovat esimerkiksi intentionaalisuus, normatiivisuus ja vuorovaikutuksellisuus. Intentionaalinen kasvatus perustuu tiedollisiin tavoitteisiin ja päämääriin, joihin suuntaudutaan. Normatiivisuus kasvatuksessa kertoo kasvatuksen sitoutumisesta arvoihin, joka vaikuttaa esimerkiksi kasvatuksen tavoitteiden asetteluun. Normatiivisuus kysyy, millaista kasvatuksen tulisi olla, mikä on hyvää ja tärkeää ja niin edelleen. Kasvatuksen vuorovaikutuksellisuus perustuu siihen, että kasvatus tapahtuu kasvattajan ja kasvatettavan välisessä suhteessa. Intentionaalisuus ja normatiivisuus erottavat tämän suhteen mistä

tahansa muusta ihmisten välisestä vuorovaikutussuhteesta. Jotta kasvatusta voidaan pitää kristillisenä, pitää sen sisältää yksinomaan kristillisyydelle ominaisia elementtejä. (Muhonen & Tirri 2008, 64-65, 68.) Tällaisen ajatuksen taustalla vaikuttaa käsitys, jonka mukaan teologia ja kasvatustiede ovat vuorovaikutussuhteessa ja molempien teoriaa sovelletaan käytännön kasvatustyöhön (Halme 2008, 21). Kristillistä kasvatusta käytännössä ohjaavana oppimisteorianana voidaan pitää sosiokonstruktivismia, jonka mukaan yksilö muodostaa oman maailmankatsomuksensa ja saa siihen virikkeitä ympäröivästä yhteisöstään. Kristillinen usko ja sen oppija ovat dialogissa, jonka pohjalta syntyy henkilökohtainen uskon sovellutus. Kristillisen kasvatuksen on tarkoitus siis antaa virikkeitä, mutta se ei saa pyrkiä määräämään ja manipuloimaan. (Halme 2008, 23-24.)

Kristillinen kasvatusta perustuu kristilliseen ihmiskäsitykseen (Räsänen 2008, 287). Sen mukaan ihminen on Jumalan kuva (Halme 2010, 23). Kristillinen kasvatusta on hyvin kokonaisvaltaista ja sillä ajatellaan olevan kuusi eri ulottuvuutta. Kristillisen kasvatuksen hengellisen puolen ulottuvuuksia ovat opillinen, rituaalinen ja kokemuksellinen ulottuvuus. Inhimillisellä puolella ovat eettis-moraalinen, huolenpidollinen ja pedagoginen ulottuvuus. (Muhonen & Tirri 2008, 77.)

Koulun antama uskontokasvatusta eroaa kirkon antamasta hengellisestä opetuksesta ja kukin oppilas saa oman uskontokuntansa mukaista opetusta sekä uskontokuntiin kuulumattomat oppilaat saavat elämänkatsomustiedon opetusta (Pihkala 2010, 103). Yhteistyössä työnjako on perinteisesti sellainen, että uskontokasvatusta on koulun tehtävä ja kristillinen kasvatusta on seurakunnan vastuulla (Tytöt ja pojat seurakuntalaisina 2012, 30). Koulun opetusta tuo oppilaille tietoisuutta uskonnollisen kulttuurin näköaloista, kun taas kirkon antama opetusta on hengellisesti latautunutta (Vanne 2008, 132). Lapsen hengellisen kasvun tukemiselle löytyy paikka myös seurakunnan ja koulun välisessä yhteistyössä.

Ajan saatossa ja perheen määritelmän muuttuessa myös kotona annettava kristillinen kasvatus on vähentynyt. Jos ennen kouluun mennessä oppilaille oli todennäköisesti jonkinlainen kristillinen kotitausta, niin tänä päivänä ensimmäisen kerran kristillisen näkökulman voikin antaa koulu. (Vanne 2008, 131.)

Seurakunnan ja koulun välistä yhteistyötä ohjaa uskonnonvapauslaki. Uskonnonvapaus on eräs vanhimmista maailmanlaajuisesti tunnustetuista perusoikeuksista (Seppo 2008, 105). Positiivinen uskonnonvapaus merkitsee sitä, että jokaisella on oikeus harjoittaa omaa uskontoaan (Pihkala 2010, 102).

Koulut voivat halutessaan järjestää juhlia, jotka kuuluvat suomalaiseen perinteesseen, joihin usein liittyy uskonnollisia elementtejä, jotka ovat luonnollinen osa kulttuuriamme eikä näitä tilaisuuksia siksi koeta uskonnonharjoittamisena. Edes katsomuksellinen uskonnonopetus ei ole uskonnonharjoittamista. Kuitenkin uskontoon perehdytään opetuksessa myös opiskelemalla uskonnonharjoittamiseen liittyviä tapoja, kuten rukouksia ja virsiä. Tällöinkin opetus jätetään sille tasolle, ettei sitä voi pitää uskonnonharjoittamisena. (Pihkala 2010, 103.) Seurakunnan työntekijän läsnäolo koulussa tai oppilaiden tutustuminen seurakuntaan eivät lukeudu uskonnon harjoittamiseksi (Holma 2008, 143-144).

Koulu voi myös järjestää tilaisuuksia, jotka ovat selkeämmin uskonnollisia. Tällaisia ovat esimerkiksi jumalanpalvelukset ja seurakunnan päivänavaukset. Näihin tilaisuuksiin oppilaat osallistuvat huoltajiensa valinnan mukaisesti. Positiivisen uskonnonvapauslain puitteissa seurakunta voi toteuttaa kristillisen kasvatuksen tehtävänsä myös kouluyhteistyössä. (Pihkala 2010, 102-103.)

5 TOIMINNAN KUVAUS JA ARVIOINTI

Yökoulupakettia kokeiltiin käytännössä kerran 18.-19.9.2014 Kiimingin seurakunnan leirikeskuksessa. Tässä luvussa kerron yökoulun suunnittelusta ja toteutuksesta. Suunnitteluvaiheessa pidin muutamia palavereita työelämäohjaajani kanssa ja yhden kerran mukana oli myös luokanopettaja, jonka kanssa sovimme tarkemmin oppituntien sisällöistä ja hän kertoi millaisia aiheita he olivat luokan kanssa jo alkusyksystä ehtineet opiskella.

5.1 Yökoulun suunnittelu ja valmistelu

Yökoulun suunnittelu alkoi minun ja työelämäohjaajani ensimmäisestä palaverista 17.3.2014. Työelämäohjaajallani oli runsaasti ideoita työmuotojen uudistamiseksi ja päädyimme lopulta yökoulumateriaaliin, jonka arvelimme olevan hyödyllinen jatkossakin yhtenä konkreettisena työvälineenä Kiimingin seurakunnan varhaisnuorisotyössä. Sovin hankkeistajan kanssa välittömästi myös yökoulupaketin kokeilemisesta käytännössä, koska seurakunta tekee runsaasti yhteistyötä koulujen kanssa. Työelämäohjaajani tarjoutui ottamaan yhteyttä koululle puolestani ja hän sopi palaveriajan luokanopettajan kanssa. Samoin hän varasi leirikeskuksen käyttöömmä ja kyseli halukkaita isosia avustamaan sekä hankki ruuat ja tarvittavat askartelutarvikkeet. Sovimme, että minä tekisin alustavan ohjelman yökoulusta luokanopettajan kanssa pidettävään palaveriin mennessä ja listaisin oppituntien sisältöjen mahdollisia aiheita ja menetelmiä, joita sitten pohdittaisiin palaverissa uudestaan. Keskustelimme työelämäohjaajani kanssa yhteisestä askartelusta, joka voisi olla toimiva menetelmä yökoulussa. Alustavasti yökoulun pituus ei kuitenkaan riittäisi kaikelle tekemiselle ja päätimme jo ensimmäisessä palaverissa, että tarjoamme luokalle jotakin pientä askartelua tehtäväksi vapaa-ajalla, mutta en ot-

taisi siitä paineita. Päätimme ehdottaa opettajalle mukien koristelua, mikä olisi varsin vapaamuotoinen askartelu, mutta siinäkin voisi olla pieni yhteisöllinen ajatus, mikäli opettaja suostuisi siihen, että luokka saisi ottaa mukit käyttöön nimenomaan luokassaan.

Aloitin oppituntien suunnittelun syventymällä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Opetussuunnitelmassa kuudesluokkalaisille oli yhtenä keskeisenä sisältönä ihminen eettisenä olentona (Opetushallitus 2004, 208). Innostuin heti etiikasta vaihtoehtona, ja kuudesluokkalaisen sosiaalisen ja moraalisen kehityksen huomioiden päädyinkin siihen. Minua kiehtoi ajatus valintojen ja tekojen seurauksien pohtiminen, johon kuudesluokkalainen jo kykenee. Kristillisen kasvatuksen näkökulmasta eettinen pohdinta yökoulussa liittyisi eritoten kristillisen kasvatuksen inhimillisen puolen eettis-moraaliseen ulottuvuuteen. Kasvatus ohjaisi kohti hyvää ja oikeaa sekä kristillisyyden keskeisiä arvoja, kuten toisen huomioimista ja lähimmäisenrakkautta (Muhonen & Tirri 2008, 79-80).

Toisen kehittämistehtävän toteuttaminen olikin jo paljon vaikeampi tehtävä aika-aulun puitteissa. Miten saisin tuettua luokan ryhmäytymistä yökoulussa, jotta opetukselliset tavoitteet eivät kärsisi? Kiusaamisen, sosiaalisten taitojen ja vaikkapa ystävyyskäsittely oppitunneilla tuntuivat äkkiä parhaalta tavalta tukea myös luokan ryhmäytymistä. Yhteisillä leikeillä, askartelulla ja nyyttikesteillä voisi myös olla ryhmän kiinteyteen positiivinen vaikutus.

Oppituntien sisällöt muotoutuivat kuin itsestään. Arvot ohjaavat kaikkea tekemistämme, ja sen pohjalta päädyin sellaisiin työskentelyihin, joissa oppilaiden pitäisi puntaroida esimerkiksi arkipäiväisten rikosten, kiusaamisten ja muiden pahojen tekojen taustoja, syitä ja niihin vaikuttavia arvoja. Valitsemani tapauskertomus (LIITE 4) ja syntilistatyöskentelyt (LIITE 5) nojautuvat molemmat opetussuunni-

telmassa eettisten periaatteiden ja arvojen tunnistamiseen, niiden pohtimiseen ja soveltamiseen sekä toisen ihmisen asemaan asettumisen pohtimiseen. Luokan kultaiset säännöt –työskentelyssä (LIITE 7) luokan sääntöjen peilaaminen kultaisen säännön valossa on myös linjassa opetussuunnitelman kanssa. Siinä oppilaat pääsevät soveltamaan Jeesuksen opetusta oman luokkansa arkeen ja yhdessä laadittuihin sääntöihin. Kaikkien oppituntien menetelmien taustalla voidaan nähdä sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys, jossa dialogisuuden kautta oppilas saa asioihin monia eri näkemyksiä luokaltaan ja minulta, mikä helpottaa maailmankatsomuksen muodostumista (Halme 2008, 23-24).

Syntilistatyöskentelyn (LIITE 5) tekosyntejä oli helppo keksiä. Tapauskertomustyöskentelyyn (LIITE 4) otin ensimmäiseksi mieleeni tulleet aiheet. Kiusaamistilanteet koulussa tuntuivat ensiksi helpoimmalta aiheelta oppilaiden kannalta. Kiusaamista kun tapahtuu. Suomen peruskoulujen oppilaista keskimäärin 6-10 prosenttia kokee toistuvaa kiusaamista (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014). Kiusaamistilanteiden käsittely liittyy arjen etiikan lisäksi myös ryhmän kehitykseen, koska kiusaaminen vaikuttaa kiistatta negatiivisesti ryhmän turvallisuuteen (Aalto 2004, 78). Kiusaaminen rikkoo myös perusopetuslakia, jossa säädetään, että oppilaita pitää suojata väkivallalta, kiusamiselta ja häirinnältä (Perusopetuslaki 1998, 29§).

Kiusaamista on vaikea määritellä, koska se riippuu toiminnan laadusta ja asianosaisten asenteista. Merkityksellistä määrittelyssä on, miten kiusattu asennoituu kohteluun ja miten ympäröivä yhteisö suhtautuu kiusattuun. Myös kiusaamiseen liittyvien tekojen jatkuvuutta voidaan pitää mittarina. On syytä muistaa myös se, että ihmiset kokevat kiusaamisen eri tavalla; joku voi kokea olevansa kiusattu jo muutaman kiusaamisteon kokemisesta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014.) Kiusaamisen seuraukset ovat vaihtelevia. Torjutuksi tuleminen ja hyljeksinnän

kohteena oleminen häiritsevät lapsen sosiaalista kehitystä, minkä seurauksena voi ilmetä esimerkiksi jatkuvaa alentunutta mielialaa (Nurmi ym. 2006, 110). Kaikkia edellä mainittuja kiusaamiseen liittyviä asioita pyrin käsittelemään niissä työskentelyissä, joissa kiusaaminen mainittiin.

Luokan kultaiset säännöt -työskentely (LIITE 7) tuli mieleeni vahingossa. Luokan omien sääntöjen peilaaminen Jeesuksen vuorisaarnassa (Matt. 7:12) opettamaan kultaiseen sääntöön voisi olla lapsille mahdollisesti liian vaikea tehtävä. Päätin kuitenkin kokeilla työskentelyä, koska muutkin tähän asti valitsemani työskentelyt vaativat oppilailta syvää pohtimista.

Työelämäohjaajan ja luokanopettajan kanssa 3.9.2014 pidetyssä palaverissa kävimme ensin läpi ohjelmarungon ja alustavat teemat. Ohjelmarunko piti olla koulun puolesta melko tiivis, joten tein lopullisesta ohjelmarungosta aikataulullisesti hieman löysemmän kuin se testausvaiheessa oli. Opettaja kertoi pääpiirteittäin teemoja, mitä he olivat jo ehtineet alkusyksystä käsitellä. Päätimme, että koska esimerkiksi kristillisen etiikan perusasioita oli ehditty jo hieman käsitellä, veisimme asiat yökoulussa hieman pidemmälle. Oppilaat pääsisivät pohtimaan enemmän arjen etiikkaa ja hieman myös omaa elämäänsä kristillisen etiikan valossa. Tapauskertomuksien juonien ja syntilistan tekosyntien kehittelyyn sain onnekseni apua luokanopettajalta, joka kertoi omia havaintojaan luokkansa ja koulunsa oppilaiden käytöksestä koulussa ja koulun ulkopuolella, esimerkiksi koulumatkoilla. Muun muassa syntilistan auraskeppien katkominen tuli suoraan opettajalta.

Samassa palaverissa päätimme, että pidämme yökoulun vapaa-ajan puitteissa pienet nyyttikestit, johon jokainen osallistuja toisi jotain pientä tarjottavaa. Nyyttikestit olisivat herkutteluhetken lisäksi myös yhteisöllinen tapahtuma, jossa kaikki antaisivat muille omastaan ja saisivat samalla myös itse. Tällöin luokka toimisi

yhteisönä myös herkuttelun lomassa pienenä seurakuntana. Mukiaskartelu sopi opettajan mielestä teemaan hyvin eikä se tarvitsisi paljon valmisteluja. Hän sanoi, että luokka voisi ottaa yökoulussa koristellut mukit käyttöön myös koulussa luokan ”omana juttuna”. Sovin opettajan kanssa, että kirjoittaisin leirikirjeen (LIITE 1) oppilaille ja heidän huoltajilleen, jotka hän jakaisi koulussa oppilaille. Sovimme myös, että pitäisin lyhyen alkuhartauden ja illalla iltalauluhetken, joissa molemmissa olisi mahdollisuus hiljentyä.

Kristillisen kasvatuksen näkökulmasta hartaus on luonteva osa yökoulua, jossa lapset saavat huoltajiensa ilmoituksesta osallistua uskonnonharjoittamiseen. Alkuhartauden (LIITE 3) kirjoittaminen oli odotettua vaikeampaa. Aloitin sen kirjoittamisen lukemalla Kari Kuulan kirjaa ”hyvä, paha ja synti”, jossa kirjoittaja pohtii muun muassa sitä, mitä Raamattu opettaa ihmisille Jumalan tahdosta (Kuula 2004). Kirjan lukeminen herätti minussa paljon ajatuksia ja aloin kirjoittamaan tajunnanvirtaani. Olen tyytyväinen tulokseen, koska eheän hartauden kirjoittaminen suuresta määrästä huonosti jäsenneiltyä tekstiä oli todella vaivalloista.

Vaikka pyrin keksimään asioita, jotka olisivat kuudesluokkalaisen arkielämässä kohdattavissa, oppitunneilla olisi tarkoitus myös keskustella siitä, etteivät asiat ole ihan niin mustavalkoisia, kuin ne usein ensisilmäyksellä saattavat näyttää. Keskustelulla pyritään käynnistämään oppilaiden henkilökohtainen aktiivinen pohdinta, jossa he sovittavat omia näkemyksiään muiden kantoihin (Puolimatka 2005, 176-178). Oikean ja väärän sekä arvojen monimuotoisuuden pohdinnassa ei välttämättä edes ole tarjolla yhtä oikeaa vastausta. Dialogisuudella tuetaan oppilasta kehittämään henkilökohtainen näkemys todellisuudesta (Puolimatka 2005, 187). Oppilaiden henkilökohtaisen maailmankatsomuksen ja eettisen näkemyksen muodostumisen tukeminen on kirjattu myös evankelisluterilaisen uskonnon opetuksen tehtäväksi (Opetushallitus 2004, 206). Vaikka eettinen pohdinta voi olla

osalle kuudesluokkalaisista vielä hankalaa, päätin kokeilla työskentelyjä siinä muodossa, kun ne minulle luonnostaan tulivat mieleen. (Jarasto & Sinervo 1998, 231).

Seurakunnalta löytyi laulukirjoja, joista päätin käyttää Laulutuuhi-kirjaa (Kosonen 2011), josta löytyy monipuolisesti lauluja, jotka sopivat oppituntien teemoihin. Valitsin oppitunneilla laulettaviksi kappaleiksi laulut Anna anteeksi (LT 107), Tilkkutäkki (LT 113) ja Minun ystäväni (LT 89), koska ne käsittelevät anteeksi antamista ja pyytämistä sekä ystävyyttä ja erilaisuutta. Yökoulun oppitunneilla laulujen tarkoitus oli ensinnäkin johdatella oppilaita oppitunneilla käsiteltäviin aiheisiin. Tämän lisäksi musiikin käytöllä opetus- ja kasvatustilanteissa oli muitakin tavoitteita. Musiikki on ihmiselle psyykkisesti tärkeä asia. Musiikki opetuksessa esimerkiksi yhteislaulun muodossa on hyvää yhteisöllistä ja sosiaalista toimintaa. (Ruismäki & Ruokonen 2010, 211, 213, 217.) Se on ihmisiä yhdistävä tekijä, joka tuottaa osallistujilleen iloa ja se voi avata monia kanavia, jotka eivät pelkällä puheella aukea (Eerola, 1997, 166).

5.2 Yhteenveto toiminnallisen osuuden toteutuksesta sekä toiminnan arviointi

Yökoulu toteutettiin Kiimingin seurakunnan leirikeskuksessa Suvelassa 18.-19.9.2014. Leirikeskuksen tilat sopivat yökoulun vaatimuksiin hyvin. Erilaista ohjelmaa pystyttiin järjestämään monessa eri tilassa yhtä aikaa, sekä sisällä että ulkona. Vapaa-aikaa varten yksi työskentelytila oli kokonaan varattu mukiaskartelua varten, jotta pelit ja leikit eivät häiritsisi askartelemista. Kokeilun perusteella oppituntien sisällöt olivat sopivia kuudesluokkalaisille. Olen erityisen tyytyväinen valitsemieni sisältöjen yhteiseen teemalliseen linjaan. Alkuhartausta, oppituntien työskentelyt ja laulut työskentelyiden lomassa tukivat toinen toisiaan juuri niin

kuin olin ajatellut. Myös nyyttikestien idea ruokien jakamisesta oli kuin jatkumoa oppitunnilla vilahtaneelle yhteisöllisen ajattelun siemenelle.

Aloitimme työelämäohjaajani ja isosten kanssa pienellä palaverilla reilua tuntia ennen luokan saapumista paikalle. Kävimme läpi yökoulun ohjelman, jonka jälkeen jaoin isosille tehtävät. Kuusi isosta sai toimia ryhmien kanssa oppitunneilla ja loput isokset näyttelivät ensimmäisen työskentelyn tapauskertomuksissa ja tekivät muita tehtäviä, esimerkiksi valmistelivat nyyttikestejä, sytyttivät nuotion ja niin edelleen. Kävimme läpi oppituntien sisällöt ja isosten osuudet niissä. Tapauskertomustyöskentelyyn (LIITE 4) valitsimme isosten kanssa kaksi tapauskertomusta, jotka olivat kuuntelemisen taitoja ja tärkeyttä sekä kiusaamista sen eri muodoissa käsittelevät vaihtoehdot.

Luokan saavuttua aloitimme yökoulun leirikeskukseen salissa, jossa pidin myös oppitunnit. Toivotin luokan tervetulleeksi yökouluun, esittelin itseni ja kerroin tulevasta ohjelmasta pääpiirteittäin sekä kerroin yökoulun liittyvän opinnäytetyöhöni. Tämän jälkeen isokset ja työelämäohjaajani esittäytyivät nopeasti vuorollaan luokalle, jotta oppilaat saisivat tietää, kenen kanssa he yökoulussa tulisivat työskentelemään. Tämän jälkeen kerroin yökoulussa noudatettavista turvallisuusohjeista. Alkuhartaudessa (LIITE 3) johdattelin luokkaa yökoulun teemoihin ja samalla harjoittelimme yhdessä hiljentymistä. Oppilaat kuuntelivat hartautta silminnähden tarkkaavaisesti, vaikka se olikin pelkästään minun puhettani. Hartauden jälkeen oppilaat pääsivät majoittumaan isokset apunaan.

Majoittumisen jälkeen aloitimme työskentelyn jakamalla luokan pieniin ryhmiin. Jokaista ryhmää avusti yksi isonen ja ennen tapauskertomuksien käsittelyä lauloimme laulun. Isokset näyttelivät kaksi tapauskertomusta (LIITE 4) ja aina esityksen päätteeksi oppilaat saivat kertoa mikä tilanteessa meni pieleen ja pohdimme

yhdessä syitä tapahtumille ja näyttelijöiden motiiveille. Oppilaille oli paljon näkemyksiä ja he osasivat myötäelää esimerkiksi sekä kiusaajan että kiusatun tunteita.

Syntilistatyöskentelyn (LIITE 5) aluksi laulettiin taas laulu, jonka jälkeen ryhmät pääsivät vertailemaan erilaisia pahoja tekoja isonen edelleen apunaan. Tämän työskentelyn aikana ne isokset, jotka eivät työskennelleet ryhmien kanssa, menivät valmistelemaan askarteluhuoneen ja nyyttikestit sekä sytyttämään nuotion. Myös syntilistatyöskentely meni hyvin ja oppilaat tekivät työtä innokkaasti. Listatut synnit olivat keskimäärin kenen tahansa oppilaan elämää jollain tavalla koskettavia ja heillä oli paljon mielipiteitä. Listasin itselleni ylös kaikkien ryhmien pohdinnan tulokset, jonka jälkeen ylläpidin keskustelua parhaani mukaan ja sain lapset pohtimaan tekojen pahuutta myös niiden pitkän aikavälin seurausten perusteella. Tämä auttoi lapsia näkemään asioiden monitahoisuutta. Monella ryhmällä fyysinen kiusaaminen oli valittu pahimmaksi synniksi, mutta keskustelun edetessä osa tuli siihen tulokseen, että henkinen kiusaaminen voikin olla jossain tapauksessa pahempi asia, jos se jättää kiusattuun elinikäisiä traumoja.

Työskentelyjen päätteeksi annoin ohjeet vapaa-ajasta ja illasta. Vapaa-ajalla lapset osallistuivat monipuolisesti ja innokkaasti heille tarjottuun toimintaan. Kaikki oppilaat kävivät jossain vaiheessa iltaa koristelemassa itsellensä mukin ja arvatenkin osallistuivat nyyttikesteihin. Osa kävi myös ulkona pelaamassa ja leikkimässä isosten kanssa. Iltapalan ja iltatoimien jälkeen lauloimme vielä salissa yhteisen iltalaulun, jonka jälkeen annoin luokalle ohjeet hiljaisuudesta ja aamun aikatauluista. Ennen oppilaiden nukkumaanmenoa luokka pyysi opettajaltaan hetken lisää aikaa valvomiselle ja he leikkivät vielä sen aikaa yhteisiä leikkejä.

Aamulla aloitimme viimeisen työskentelyn (LIITE 7) oppilaiden siivottua ja pakattua. Aluksi jaoin luokan uusiin pienryhmiin, jonka jälkeen lauloimme yhden laulun. Tämän jälkeen jaoin ryhmien kesken heidän luokkansa yhteisen säännöt niin, että jokainen ryhmä sai kaksi sääntöä. Koska luokka oli jo aiemmin syksyllä tehnyt yhteiset säännöt koulussa, ne olivat heille myös tutumpia. Kirjoitin vuorisaarnan kultaisen säännön (Matt. 7:12) salin valkotaululle varmuuden vuoksi, jotta lapset voisivat lukea sen sieltä tarvittaessa uudestaan työskentelyn aikana. Osa ryhmistä koki pieniä käynnistymisvaikeuksia, joten sovimme opettajan kanssa kiertävämme ryhmässä auttamassa tarpeen tullen. Kun ryhmät saivat tarpeeksi aikaa, he ymmärsivät työskentelyn tarkoituksen ja lopulta jokainen ryhmä löysi säännöille paljon yhtymäkohtia kultaisesta säännöstä. Jopa sellaisia, joita en itse olisi tullut ajatelleeksi. Arvelen ryhmien käynnistysvaikeuksien syyksi ohjeistuksen puutetta tai sitä, ettei ryhmillä enää ollut isosta apuna.

Työskentelyn päätteeksi keräsin oppilailta (LIITE 8) ja opettajalta (LIITE 10) kirjallisen palautteen yökoulusta. Palautteen jälkeen oli vielä hyvin aikaa, joten ehdimme vielä leikkiä useita leikkejä. Lapset olivat leikeistä todella innoissaan ja tajusin, että myös edellisenä iltana olisi pitänyt leikkiä yhteisiä leikkejä ainakin yökoulun aluksi.

Ensimmäisen kehittämistehtävien valossa yökoulupaketti toimi mielestäni hyvin. Aikataulu toimi yllättävänkin hyvin, vaikka pelkäsin sen olleen liian tiukka. Oppitunneilla sain ylläpidettyä hyvää keskustelua ja lasten ajattelu oli ilahduttavan syvällistä. Toinen kehittämistehtävä toteutui huonommin. Ryhmätyöskentelyt olivat palautteenkin mukaan hyvä valinta, mutta jotta ryhmäytymisen tukeminen olisi ollut vielä tehokkaampaa, yhteisiä leikkejä ja pelejä olisi pitänyt lisätä etenkin iltaan.

5.3 Oppilaiden palaute

Keräsin oppilailta yökoulun päätteeksi palautteen (LIITE 8). Sain palautteita siinä tilanteessa 16 kappaletta ja seuraavalla viikolla luokanopettajan kautta kaksi kappaletta lisää kahdelta oppilaalta, jotka eivät yöpyneet yökoulussa eivätkä siten osallistuneet enää aamun ja aamupäivän ohjelmaan. Palautteissa oppilaat jatkoivat keksimiäni lauseiden alkuja ja perustelivat mielipiteitään niissä. Lauseiden jatkamisen lisäksi lisäsin vielä kuudenneksi kohdaksi vapaan sanan, johon oppilaat pystyivät kirjoittamaan asioita, jotka eivät heidän mielestään sopineet muihin kohtiin. Lauseiden alut olivat seuraavat: 1. Yökoulussa oli hyvää. 2. Yökoulun oppitunnit olivat. 3. Isoiset olivat. 4. Yökoulussa opin. 5. Yökoulussa oli huonoa. 6. Vapaa sana. Oppilaiden vastaukset olivat osin yllättävän hyvin perusteltuja ja osaan kysymyksistä oli listattu paljon asioita. Vapaa sana –kohdassa oppilaat enimmäkseen kiittelivät yökoulun järjestämisestä ja kohdassa kertautui myös monissa lauseiden aluissa kirjoitetut asiat.

Yhtä palautetta lukuun ottamatta kaikissa oli listattu enemmän kuin yksi asia ensimmäiseen kohtaan. Kahdeksassa palautteessa luki, että yökoulussa oli ollut hyvää nyyttikestit ja kuudessa yhdessä olo. Vapaa-aika, leikit, pelit, askartelu, makkaranpaisto ja oppitunnit oli mainittu viidessä palautteessa. Monipuolinen tekeminen, hauska tekeminen, isoset ja laulut oli mainittu neljässä palautteessa. Myös se, että sai oppia, löytyi kahdesta palautteesta.

Yökoulun oppitunnit olivat olleet kymmenen oppilaan mukaan kivoja, kolmen mielestä mukavia ja kolmen mielestä hauskoja. Kolmessa palautteessa oppitunteja oli kuvattu mielenkiintoisiksi ja kahdessa luki, että ne olivat olleet parempia kuin koulun oppitunnit. Oppituntien erilaisuus ja sopiva pituus mainittiin molemmat kerran. Tähän kysymykseen kymmenen oppilasta oli myös perustellut vastauksi-

aan. Viisi oppilasta oli kokenut ryhmissä työskentelyn hyvänä asiana, kolmen oppilaan mielestä asioiden pohtiminen ja perusteleminen oli ollut hyvää ja kahden mielestä isosten esitykset olivat olleet hyviä.

Isoiset olivat olleet kaikkien oppilaiden mielestä kivoja tai mukavia. Huomionarvoista on se, että kahdeksassa palautteessa oppilaat pitivät isosia mukavina tai kivoina, koska he olivat auttaneet heitä esimerkiksi askarteluissa tai muutoin vapaa-ajalla. Kahdessa palautteessa oppilaat sanoivat isosten olleen hyviä juttelukavereita ja ottaneen kaikki oppilaat huomioon.

Oppilaiden palautteet yökoulussa oppimisesta olivat erittäin monipuolisia, mutta niissäkin oli myös asioita, jotka toistuivat monissa palautteissa. Yhdeksässä palautteessa mainittiin, että oppilas oli oppinut tapoja puuttua kiusaamiseen. Kuudessa palautteessa oli mainittu uusien asioiden oppiminen uskonnosta ja viidessä palautteessa oli mainittu uuden askartelun oppiminen. Neljä oppilasta oli oppinut tuntemaan kavereitaan paremmin ja kolme oli oppinut olemaan muidenkin kuin parhaiden kavereiden kanssa yhdessä. Kolme oppilasta ilmoitti oppineensa, että kuuntelu ja läsnäolo ovat tärkeitä asioita ihmissuhteissa ja samoin kolmessa palautteessa oppilaat olivat kirjoittaneet oppineensa, että pienilläkin teoilla on seurauksia. Kolmessa palautteessa oppilaat kertoivat oppineensa hyviä tapoja ja uusien laulujen sekä ryhmätyötaitojen oppiminen mainittiin molemmat palautteissa kerran.

Yökoulussa oli huonoa kahdeksan oppilaan mielestä se, kun ei saanut valvoa tarpeeksi pitkään. Kuusi oppilasta ei osannut sanoa, mikä erityisesti olisi ollut huonoa. Kolmessa palautteessa luki, että leikkejä oli liian vähän. Kahden oppilaan mielestä yökoulu oli liian lyhyt tai loppui liian aikaisin ja yhden oppilaan mielestä yökoulun iltapala oli ollut huono.

5.4 Isosten palaute

Keräsin myös isosilta palautteen yökoulusta (LIITE 11). Heiltä palautteita tuli yhteensä kaksitoista kappaletta. Kehittämideoita koskevaa kysymystä lukuun ottamatta suurin osa isosista listasi vastauksiksi kysymyksiin enemmän kuin yhden asian. Kahdeksan isosen mielestä yökoulussa oli hyvää sen rakenne, koska se oli yksinkertainen ja looginen kokonaisuus. Seitsemän isosen mielestä oppitunnit olivat toimivia, koska lapset ajattelivat käsiteltäviä asioita tosissaan. Kolmen isosen palautteessa alkuhartautta oli keuhuttu ja sitä oli pidetty sopivana ja hyvin aiheeseen vievänä alkuna. Kaksi isosta sanoi heidän ja lasten saaneiden ohjeistusten olleen hyviä.

Kaikki isokset kokivat saaneensa selkeät ja riittävät ohjeistukset alkupalaverissa yökoulussa toimimiseen. Isosilla ei ollut juurikaan kehittämideoita. Uskon niiden puutteen johtuneen myös siitä, että yökoulu oli ollut heille raskas ja he halusivat kotiin. Seitsemässä palautteessa oli vastattu, ettei ole mitään kehitettävää ja kolmessa palautteessa luki, etteivät he osaa eritellä mitään yksittäistä asiaa. Yhden isosen mielestä alkuhartaus oli ollut liian pitkä lapsien tarkkaavaisuuden kannalta ja yksi isonen olisi toivonut tapauskertomustyöskentelyyn lisää juonia, kun vain kahta ehdittiin käsitellä. Yhden isosen mielestä lapsille annetut ohjeet olisivat voineet olla parempia.

Isokset uskoivat lasten kokeneen yökoulun positiivisena kokemuksena. Kymmenen isosta sanoivat havainneensa, että oppilaille oli mukavaa. Viidessä palautteessa isokset ajattelivat oppilaiden kokeneen yökoulun hauskana ja monipuolisena. Neljässä palautteessa isokset kertoivat, että lapset osallistuivat kaikkeen tekemiseen innokkaasti. Kolmessa palautteessa isokset kertoivat oppilaiden viihtymisen syyksensä, että yökoulu on hyvällä tavalla erilaista koulua, ja he myös uskoivat lasten

kokeneen sen sellaisena. Kahdessa palautteessa oppilaiden oli uskottu saaneen hyviä kokemuksia yhdessä olemisesta ja luokan kanssa touhuamisesta.

5.5 Luokanopettajan palaute

Luokanopettaja antoi minulle palautetta lomakkeella oppilaiden tavoin yökoulun päätteeksi (LIITE 10). Hän oli tyytyväinen yökoulun sisältöihin ja opetusmenetelmiin, jotka olivat hänen mielestään sopivia ikäryhmälle ja kyseiselle luokalle, etenkin kun ne olivat hyvää jatkoa luokkansa uskonnon opetuksen aihealueisiin. Opetusmenetelmistä erikseen hän kehui ryhmissä tekemistä ja draamatyöskentelyä. Isosten hyödyntäminen opetuksessa ryhmien kanssa ja näyttelemisessä oli hänen mielestään toimiva ratkaisu. Hänen mielestään yökoulu oli hyvin järjestetty ja isosten toiminta oli hyvää, koska he osallistuivat, auttoivat oppilaita, olivat läsnä ja tekivät asioita aktiivisesti oppilaiden kanssa.

Opettajan mielestä yökoulussa olisi pitänyt olla enemmän leikkejä ja yhteisestä palaverista huolimatta hänen mielestään myös ryhmäyttäviä harjoituksia olisi voinut ottaa mukaan. Hänen mielestään yökoulun olisi pitänyt olla hieman pidempi, jotta sisältö olisi voinut olla monipuolisempaa. Kuitenkin hän uskoo oppilaiden pitäneen yökoulusta, vaikka yhteisiä koko luokan leikkejä olisi voinut olla enemmän. Opettajan mukaan uskonnon lisäksi valittua sisältöä voisi integroida myös äidinkieleen ja yleiseen jokapäiväiseen tekemiseen. Hän osallistuisi samaan yökouluun uudestaan uuden luokan kanssa, jos siihen tulisi mahdollisuus.

5.6 Työelämäohjaajan palaute

Työelämäohjaaja antoi minulle palautetta yökoulun päätyttyä sekä palautelomakkeen (LIITE 9) että keskustelun muodossa. Hän oli tyytyväinen toimintaani yökoulussa ja ohjelmakokonaisuuteen, joka toimi kohderyhmälle hyvin. Olin hänen mukaansa onnistunut käsittelemään vaikeita eettisiä ongelmia oppilaille ymmärrettävällä tavalla ja puhunut heille asioista ”varkkojen kielellä” eli selkeästi ja ymmärrettävästi. Hänen mukaansa ajatuksenjuoksuani oli ollut helppo seurata, eikä oppitunneilla ollut tullut tilanteita, missä lapset eivät olisi ymmärtäneet opettajan käyttämiä termejä.

Työelämäohjaajani oli aluksi skeptinen aikataulun suhteen, mutta sekin piti hänen mielestään varsin hyvin. Hän oli tyytyväinen tapauskertomusten tarinoihin ja syntilistalle valittuihin asioihin, ja hän uskoi niiden koskettaneen oppilaiden arkielämää. Tapauskertomustyöskentelyn toimivuutta hän arvioi hyväksi, koska lapset pääsivät näytelmän virittämänä keskustelemaan kanssani esimerkiksi siitä, mitä kaikkea kiusaamiseen voi liittyä, ja jonka jälkeen oppilaiden oma henkilökohtainen pohdinta jatkui ja syveni. Samoin hän uskoi syntilistatyöskentelyn käynnistäneen oppilaissa syvällisen henkilökohtaisen pohdinnan, johon työskentelyn keskusteleva ote tähtäsikin. Luokan jo valmiiden sääntöjen peilaaminen kultaiseen sääntöön toimi myös hänen mielestään hyvin ja oppilailta tuli mielenkiintoisia oivalluksia.

Hänen mielestään oppitunnit palvelivat koulua uskonnonopetuksen tukena ja sisällöt olivat integroitavissa muihinkin oppiaineisiin. Seurakunta hyötyi yökoulusta luokan tavoittamisen lisäksi alkuhartaudesta ja oppitunneista, jotka tukivat seurakunnan antamaa kristillistä kasvatusta.

Työelämäohjaajan mielestä tapauskertomustyöskentelyjä voisi kehittää edelleen. Tarinoita voisi olla enemmän tarjolla, joista voisi tapauskohtaisesti valita sopivimmat käyttöön. Isosia varten tapauskertomuksia voisi kirjoittaa vielä pidemmälle, jotta isosten ei tarvitsisi välttämättä ollenkaan improvisoida. Oppituntien sisältöjä voisi käsitellä hänen mielestään helposti myös ilman isosia, jolloin oppilaat voisit itsekin osallistua esimerkiksi näytelmiin, tosin silloin työskentely vaatisi vielä enemmän aikaa. Hän oli kuitenkin pääosin tyytyväinen työskentelyyn ja isosten toimintaan siinä. Seurakunnan ja isosten kannalta tämän kaltainen yökoulu on hyvä harjoittelupaikka tulevalle rippikouluisoselle. Työelämäohjaajani kertoi yökoulupaketin täyttäneen hänen odotuksensa ja hän sanoi käyttävänsä sitä varmasti tulevaisuudessa sellaisenaan.

6 POHDINTA

Opinnäytetyölläni halusin tuottaa seurakunnan työntekijöille yhden toimivan työkalun seurakunnan ja koulujen väliseen yhteistyöhön. Työni lähti liikkeelle siitä ongelmasta, että seurakuntien kokoava toiminta ei ole kovinkaan tehokasta tavoittavuuden näkökulmasta. Työelämäohjaajan kanssa pidetyssä ensimmäisessä palaverissa päätimme, että opinnäytetyöni tarjoaisi selkeästi konkreettisen työkalun seurakuntien varhaisnuorisotyöhön. Koulun kanssa toteutettavan yökoulun kautta seurakunta tavoittaisi ja kohtaisi enemmän varhaisnuoria luokka kerrallaan.

Toiminta ja siitä saatu palaute kertoo, että ensimmäisen kehitystehtävään saatiin vastaus. Yökoulun sisältöjen ryhmäyttävää vaikutusta oli hieman hankalampi arvioida, mutta oppilaiden palautteissa näkyi, että he olivat oppineet luokkatovereistaan uusia asioita ja oppineet ryhmätyötaitoja. Opettajan palautteesta päätellen ryhmätyöt vastasivat tähän kysymykseen, mutta esimerkiksi yhteisiä leikkejä ei ollut hänen mielestään tarpeeksi.

Yökoulun oppitunnit toimivat pääosin hyvin kuudesluokkalaisten kanssa. Tapauskertomustyöskentelyssä keskustelun ylläpitäminen oli välillä hankalaa, koska todella monet oppilaat halusivat puheenvuoroja ja oma ajattelu oli vaikeaa pitää kirkaana pitkään. Myös syntilistatyöskentelyssä sain aktivoitua oppilaita hyvin henkilökohtaisempaan pohdintaan ja he kertoivat näkemyksiään innokkaasti.

Vaikka lapsilla tuli hienoja oivalluksia ja he esittivät paljon näkemyksiään luokan kultaiset säännöt -työskentelyssä, en kuitenkaan ole siihen kovin tyytyväinen, mutta en ajanpuutteen vuoksi ehtinyt sitä parannella. Työskentelyssä hienoisena ongelmana oli työskentelyn käynnistyminen, joka saattoi johtua myös puutteelli-

sesta ohjeistuksesta tai isosten puuttumisesta. Kun kahdessa ensimmäisessä työskentelyssä ryhmät toimivat todella innokkaasti, nopeasti ja rohkeasti, olivat he aamulla viimeisessä työskentelyssä paljon hiljaisempia.

Olen tyytyväinen myös ohjelmarungon toimivuuteen, ja osasinkin odottaa oppilaiden suunnasta käytännössä ainoaksi negatiiviseksi palautteeksi vähäisen vapaaajan ja juuri niin siinä kävikin. Oppilaat lähtivät kaikkeen toimintaan mukaan innokkaasti ja ilmapiiri oli hyvä. Isosten toiminta ja heittäytyminen esimerkiksi näytelmien ja pelien merkeissä oli innostavaa, ja heillä oli selkeä osa ilmapiirin kohottamisessa. Oppitunneilla käsitellyt asiat olivat osalle lapsista jo tuttuja, mutta niiden soveltaminen olikin heille haaste. Uskon oppilaiden saaneen onnistumisen kokemuksia oppitunneilla, joka on myös tärkeää. Muutamassa oppilailta saadussa palautteessa esiintynyt leikkien vähyys on kuitenkin asia, johon olisin voinut vaikuttaa helposti. Jälkeenpäin se on harmittanut, sillä asian olisi voinut korjata jo sillä, että olisin lisännyt leikkejä jo yökoulun alkuiltaan.

Oppilaiden palautteita lukiessa kiinnitin huomiota siihen, kun parissa palautteessa oppilaat kertoivat tämän olleen paras yökoulu tähän mennessä. Keskustelin asiasta myöhemmin työelämäohjaajani kanssa, joka kertoi oppilaiden olleen muutamana kerran aikaisemmin yökouluissa, jossa ohjelma oli paljon vapaampi ja kerran jopa täysin ohjelmanon, jolloin oppilaat olivat saaneet paikan päällä päättää, mitä tekivät. Enempää hänkään ei osannut tähän kommentoida. Tällainen palaute jopa hieman ihmetytti, koska tällä kertaa kyseisen luokan yökoulussa oli selkeästi koulumaailmastakin tuttuja elementtejä oppituntien muodossa.

Jäin kaipaamaan yökoulupaketissa myös oikeasti toimivaa yhteistä askartelua, jonka suunnitteluun minulla ei ollut aikaa eikä se mahtunut suunnitelmaan. Jos

nyt tekisin työtä uudelleen, kehittäisin siihen jonkin sellaisen askartelun, jonka koko luokka tekisi yhdessä.

Materiaalin kokeilun ja palautteen analysoinnin jälkeen voi tehdä johtopäätöksen, että työ on käyttökelpoinen ja myös helposti muunneltavissa tarpeen tullen. Opinnäytetyön kirjoitusprosessi oli kaikista raskain vaihe ja tein välillä paljon asioita takaperoisesti. Tämän takia en ehtinyt tekemään kaikkia haluamiani muutoksia lopulliseen yökoulupakettiin. Lopulta olen pääosin tyytyväinen esimerkiksi lähdekirjallisuuden käyttöön. Nautin oppituntien pitämisestä ja oppituntien aiheista sekä yökoulun toteuttamisesta paljon, ja uskon tehneeni kokonaisuudessa palveluksen työni hankkeistajalle sekä yökouluun osallistuneelle luokalle.

LÄHTEET

Aalto, M. 2004. Ryppästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. 3. painos. Ryttylä: My Generation.

Beckford, M. 2008. Children are born believers in God, academic claims. The Telegraph. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.telegraph.co.uk/news/religion/3512686/Children-are-born-believers-in-God-academic-claims.html>. Luettu 24.10.2014

Eerola, K. 1997. Musiikki lapsityössä. Teoksessa L, Luukkonen (toim.) Nollasta neljääntoista. Käsikirja seurakuntien lapsi- ja nuorisotyöhön. Helsinki: LK-kirjat, 164-169.

Hakkarainen, K. & Pihkala, K. 2012. Seurakunta ja koulu. Yhteistyön käsikirja. Helsinki: LK-Kirjat/Lasten Keskus Oy.

Halme, L. 2010. Lapsen parhaaksi. Uskontokasvatus kokonaisvaltaisen ihmiskuvan valossa. Helsinki: Lasten Keskus.

Holma, M. 2008. Koulun uskontokasvatus ja kirkko. Teoksessa J. Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-kirjat, 141-148.

Kallioniemi, A. 2010. Kokonaisvaltaisesti oppiva lapsi. Teoksessa E. Jokela & H. Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 130-145.

Kiimingin seurakunnan talousarvio vuodelle 2014 sekä toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2014-2016. 2014.

Kinanen, J. 1997. Leirille. Teoksessa L. Luukkonen (toim.) Nollasta neljääntoista. Käsikirja seurakuntien lapsi- ja nuorisotyöhön. Helsinki: LK-kirjat, 204-213.

Kosonen, P. 2011. Laulutuuhi. Helsinki: Lasten Keskus.

Kuula, K. 2004. Hyvä, paha ja synti. Johdatus Raamatun etiikkaan. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2014. Mitä kiusaaminen on? WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.mll.fi/kasvattajille/kiusaamisen-ehkaiseminen/mita-kiusaaminen-on/>. Luettu 2.9.2014.

Nevalainen, S. 2010. Lapsi koulussa. Teoksessa E. Jokela & H. Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Kouluikäisen lapsen maailma. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 79-91.

Nurmi, J-E. Ahonen, T. Lyytinen, H. Lyytinen, P. Pulkkinen L. & Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.

Opetushallitus 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf. Luettu 1.9.2014.

Opetushallitus 2006. Opetushallituksen tiedote 4/2006. Kouluretkien ja leirikoulujen maksuttomuudesta ohjeet. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/kouluretket_ja_leirikoulut. Luettu 15.9.2014.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>. Luettu 24.10.2014.

Piaget, J. 1988. Lapsi maailmansa rakentajana: kuusi esseetä lapsen kehityksestä. Porvoo: WSOY.

Pihkala, P. 2010. Seurakunnan ja koulun yhteistyö. Teoksessa E, Jokela & H, Pruuki (toim.) Jo iso, vielä pieni. Helsinki: LK-kirjat/Lasten keskus Oy, 92-112.

Pruuki, L. 2010. Hengellinen lapsi. Teoksessa E, Jokela & H, Pruuki. (toim.) Jo iso, vielä pieni. Helsinki: LK-kirjat/Lasten Keskus Oy, 222-234.

PTK 2014. Suuntaseminaari 2014: 10-14-vuotiaat on nostettu seurakunnan yhteiseksi kehittämisen kohteeksi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.ptk.fi/136-uutiset/ptk/1114-suuntaseminaari-2014-10-14-vuotiaat-on-nostettu-seurakunnan-yhteiseksi-kehittamisen-kohteeksi>. Luettu 10.10.2014.

Puolimatka, T. 2005. Aktiivinen oppija oppii. Teoksessa T, Paananen & H, Tuominen (toim.) Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 175-188.

Riekkinen, W. 2008. Kristillisen kasvatuksen lähtökohdista. Teoksessa J, Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-kirjat, 83-93.

Ruismäki, H. & Ruokonen, I. 2010. Musiikin merkitys lapsen kauneudentajuun ja ihmisyhteön kasvamisessa. Teoksessa M Ubani, A. Kallioniemi & J. Luodeslampi (toim.) Kokonaisvaltainen kasvatusta: Lapsi ja uskonto. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 209-224.

Seppo, J. 2008. Uskonnonvapauden kehitys ja nykyinen sisältö. Teoksessa J, Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-kirjat, 99-120.

Sinkkonen, J. 2010. Kouluikäinen poika. Teoksessa E, Jokela & H, Pruuki. (toim.) Joiso, vielä pieni. Helsinki: LK-kirjat/Lasten Keskus Oy, 31-41.

Särkiö, P. 2013. Puheenvuoro kirkolliskokouksen täysistunnossa, yleisvaliokunnan mietintö 1/2013 edustaja-aloitteesta 3/2012. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://kappeli2.evl.fi/kkweb.nsf/9da844dc12943fd4c2256e380045b07e/b70cc3daab7ae125c2257b6c00351b77?OpenDocument>. Luettu 10.10.2014.

Talvio, M. 2005. Nuorisotyö verkostoissa. Teoksessa T, Paananen & H, Tuominen (toim.) Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy, 280-292.

Tytöt ja pojat seurakuntalaisina. 2012. Kirkkohallituksen julkaisuja 2012:5. WWW-dokumentti. Saatavissa: [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/\\$FILE/KH_TP_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/D369F10AF9D44A9FC22577A500368BD5/$FILE/KH_TP_www.pdf). Luettu 15.9.2014

Uusiutuva koulu ja nuorisotyö – hanke. 2012. Humanistinen ammattikorkeakoulu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.humak.fi/tutkimus/hankkeet/uusiutuva-koulu-ja-nuorisotyö-hanke>. Luettu 15.9.2014

Vanne, A. 2008. Kristillinen kasvatusta koulussa. Teoksessa J, Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: LK-kirjat, 131-140.

LIITTEET

LIITE 1: LEIRIKIRJE

LIITE 2: YÖKOULUN OHJELMA

LIITE 3: ALKUHARTAUS

LIITE 4: TYÖSKENTELY: TAPAUSKERTOMUKSET

LIITE 5: TYÖSKENTENY: SYNTILISTA

LIITE 6: MUKIASKARTELU

LIITE 7: TYÖSKENTELY: LUOKAN KULTAISET SÄÄNNÖT

LIITE 8: PALAUTELOMAKE OPPILAILLE

LIITE 9: PALAUTELOMAKE TYÖELÄMÄOHJAAJALLE

LIITE 10: PALAUTELOMAKE LUOKANOPETTAJALLE

LIITE 11: PALAUTELOMAKE ISOSILLE

Hei oppilas ja vanhemmat!

Olen Esa Arbelius ja opiskelen Centria Ammattikorkeakoulussa yhteisöpedagogiksi. Teen opinnäytetyönäni Kiimingin seurakunnalle yökoulupaketin, jota kokeillaan yhteistyössä Alakylän koulun kuudennen luokan kanssa. Yökoulu kestää yhden yön ja sen ajankohta on 18–19.9.2014.

Lapsenne nimeä ei julkaista opinnäytetyössä eikä hänestä oteta valokuvia yökoulun aikana. Iltaapalan yhteydessä pidetään nyyttikestit, johon kaikki oppilaat voivat tuoda jotain pientä hyvää, kuitenkin kohtuudella (ostosten hinta enintään 3€).

Yökouluun mukaan:

-Liinavaatteet (lakana, pussilakana ja tyynyliina), ei makuupussia.

-Vaihtovaatteet, myös ulkovaatteet mukaan

-Peseytymisvälineet (pyyhe, shampoo, hammasharja ja –tahna)

-Iltalukemista, jos haluaa

-Henkilökohtaiset tavarat, esimerkiksi mahdolliset lääkkeet ja niiden käyttöohjeet

Yökouluun ei tarvitse ottaa mukaan tablettia, mp3-soitinta tai muutaakaan arvokasta tavaraa.

Yökouluun kuljetaan omilla kyydeillä, mahdollisista yhteiskyydityksistä kannattaa myös sopia. Yökoulu alkaa torstaina 18.9 klo 17.30 ja päättyy perjantaina klo 10.15. Jos kyydityksissä on ongelmia tai teillä on kysyttävää, olkaa yhteydessä minuun (puh. xxx-xxxxxxx) tai luokanopettajaan. Yökoulussa on mukana myös seurakunnan nuorisotyönohjaaja sekä isosia.

Syysterveisin Esa Arbelius

Palauta alaosa opettajalle perjantaihin 12.9 mennessä

Lapseni _____

saa ____ ei saa ____ osallistua yökouluun.

Huoltajan allekirjoitus: _____

Yökoulun ohjelma

Iltapäivä ja ilta

- klo 16.00 Aloitus isosten kanssa: jaetaan ja ohjeistetaan tehtävät.**
- klo 17.00 Saapuminen leirikeskukseen**
- Tervetuliaissanat, esittelyt, tutustumisleikki
  - Turvallisuusasioiden läpikäynti
  - Alkuhartaus
  - majoittuminen
- klo 18.00 Työskentely (Oppilaat pieniin ryhmiin, jokaiseen ryhmään isonen)**
- Laulu (teemaan sopivan, esimerkiksi Anna anteeksi LT 113)
  - Tapauskertomuksia draamoina, 2-3 erilaista: Isokset esittävät koulu- maailman ongelma- ja kiusaamistilanteita. Kunkin esityksen päätyttyä oppilaat pohtivat ryhmissä mikä tilanteessa meni pieleen, kuka toimi väärin ja miksi sekä miten olisi pitänyt toimia.
  - Laulu (esimerkiksi Tilkkutäkki LT 107)
  - Syntilista: Ryhmät saavat listan erilaisista tekosynneistä. Ryhmiä pyydetään laittamaan ne järjestykseen pahimmasta lievimpään. Tämän jälkeen käydään läpi ryhmien tekemiä valintoja ja vertaillaan niitä keskenään. Ryhmät joutuvat perustelemaan valintansa. Tämän jälkeen yhteenveto.

Tässä vaiheessa kello on noin 19.30-19.45. Työskentelyn päätyttyä on vapaa-aikaa; oppilaat voivat leikkiä ja pelata isosten kanssa, askarrella, paistaa mak

karaa ja osallistua nyyttikesteihin. Anna tästä ohjeet jo syntilistatyöskentelyn lopussa.

klo 21.00 Iltapala ja iltapesut

klo 21.45 Ohjeet hiljaisuudesta ja aamutoimista sekä iltalaulun laulaminen (esimerkiksi LT 6)

klo 22.00 Isoiset kotiin

klo 22.30 Hiljaisuus

Aamu

klo 8.00 Aamupala

-Siivous ja pakkaus

klo 9.15 Työskentely

-Laulu (esimerkiksi Minun ystäväni LT 89)

-Kultaiset säännöt luokalle. Luokka tekee itsellensä säännöt, jonka jälkeen niitä peilataan kristillisen etiikan perustavanlaatuisten ohjenuorien, esimerkiksi kultaisen säännön valossa. Mikäli luokalla on jo säännöt, niitä voidaan tarvittaessa päivittää, kunhan niitä on peilattu. Luokka jaetaan työskentelyä varten pienryhmiin.

-Palautteen kerääminen yökoulusta

klo 11.00 Yhteisiä leikkejä ja yhteinen lopetus

klo 12.00 Yökoulu päättyy

Alkuhartaus - Onko aina pakko olla kiva? Saanko olla vihainen?

Aika monesti minultakin tullaan kysymään, että saako kristitty ihminen olla vihainen. Tai, että pitäisikö aina olla vaan semmoinen säyseä sylikoira eikä saisi suuttua mistään. Pitäisikö antaa aina anteeksi ja unohtaa vain kaikki se paha, mitä muut ihmiset aiheuttavat ja itse kärsii?

Tämmöistä käytöstä meiltä kristityiltä edellyttää ainakin tosi moni asia Raamatussa. Esimerkiksi kun Jeesus selittää vuorisaarnassa viidettä käskyä (muistatte varmaan ne kuuluisat kymmenen käskyä). Siinä Jeesus sanoo, että ”jokainen, joka vihastuu veljeensä, on ansainnut oikeuden tuomion.” (Matt. 5:22) Jonkun mielestään Jeesus siinä tuomitsee suuttumuksen tosi pahaksi synniksi. Samoin Jeesus sanoo vuorisaarnassa: ”Älkää tehkö pahalle vastarintaa. Jos joku lyö sinua oikealle poskelle, käännä hänelle vasenkin.” (Matt. 5:39) Mutta onko tällainen ylenpalttinen kiltteys oikeasti mahdollista ja sitä, mitä Jumala meille oikeasti tahtoo?

Välillä vihastuminen on sekä tervettä että välttämätöntä. Siinä vihastuminen saattaa jopa auttaa väärintekijää hoksaamaan tekonsa. Ehkä jopa korjaamaan tilannetta, jos se on mahdollista. Samalla se vihastuminen estää katkeruutta. Viha on nimittäin eri juttu kuin vihastuminen. Ellei ihminen vihastu ja pura kiukkuaan jollain tavalla, ihminen saattaa alkaa vihaamaan.

Itse asiassa Jeesuskin suuttui; esimerkiksi kun Jeesus oli Jerusalemin temppelissä ja suuttui, kun kauppiaat käyttivät temppeliä kauppapaikkanaan, vaikka se oli tarkoitettu hiljentymiseen ja Jumalan kohtaamiseen. Mutta ei Jeesuskaan vihannut ketään, päinvastoin. Jos suuttumus olisi jokin elävä olento, niin se haluaisi ensiti-

lassa korjata vahinkoja, että paha häviäisi ja annettaisiin anteeksi ja siinä tilanteessa, missä suuttumus toimisi, elämää voitaisiin jatkaa niin kuin ennenkin.

Ketäpä ei olisi joskus satutettu tai loukattu. Siltikään ei pitäisi vihata ja katkeroitua, vaan ne asiat pitäisi aina mahdollisimman nopeaa selvittää, itsensä ja väärintekijän kanssa. Itsensä takia siksi, ettei rakentele sillä vihalla ja katkeruudella itselleen semmoista mielen vankilaa, jossa sitten velloo siinä vihantunteessa ja kostonjanossa. Väärintekijän siksi, että asian todellinen laita ja kaltoin kohdellun tunteet tulisi hänelle selväksi ja hän tajuaisi tehneensä väärin eikä asia jäisi kalvaamaan häntäkään.

Inhimillisessä elämässä sattuu kaikkea. Sattuu vahinkoja, välillä ihmiset satuttavat toista ihan tietoisestikin. Silti pitäisi aina osata antaa anteeksi ja pyytää anteeksi, vaikka ne molemmat voivat tuntua siinä tilanteen tuoksinnassa täysin mahdottomilta asioilta.

Pistetään kädet ristiin ja pyydetään Taivaan Isän siunausta tälle yökoululle: Rakas Taivaan Isä, kiitos siitä, kun on saatu kokoontua tänne yökouluun tekemään kaikkia mukavia juttuja. Anna meille järkeä toimia ihmissuhteissamme niin, ettei tehtäisi toisille sellaista paha, mitä emme itsellemmekään haluaisi tehtävän. Anna meille herkkyyttä antaa anteeksi silloin, kun sitä anteeksiantoa tarvitaan. Anna tälle luokalle positiivista mieltä ja rohkeutta elää ystävinä ja voimaa meille kaikille työskennellä täällä yökoulussa eri jutuissa, Aamen.

Työskentely: Tapauskertomukset

Isot esittävät näytelmien avulla koulumaailman ongelma- ja kiusaamistilanteita. Kunkin esityksen päätyttyä oppilaat pohtivat ryhmissä mikä tilanteessa meni pieleen, ketkä toimivat väärin ja miksi sekä miten olisi pitänyt toimia. Tarkoitus on saada oppilaat pohtimaan muun muassa kiusaamisen syitä, empatiakyvyn merkitystä, toimivan vuorovaikutuksen merkitystä ihmissuhteissa ja niin edelleen.

Tilanteita ei tarvitse valmistella juurikaan. Vähimmillään riittää improvisaatio, joissa isonen tietää roolinsa ja esityksen edettyä kylliksi ohjaaja katkaisee sen ja ryhmien pohdinnat voivat alkaa. Kun ohjeistat isosia näyttelemiseen, muistuta kohtuullisesta kielenkäytöstä näyttelemisessä, koska esimerkiksi kiroilu ja liian karkeat haukkumissanat eivät ole tarpeellisia kiusaamistilanteita näytellessä.

1. Ulkopuolelle jättäminen

Välitunnilla yhtä oppilaista ei oteta mukaan leikkeihin ja peleihin syystä tai toisesta. Toiminta on siis sosiaalista ja henkistä kiusaamista, jota toteutetaan syrjimällä. Rooleina ainakin kiusattu ja kiusaajat.

2. Kiusaaminen

Ennen oppitunnin alkua yhtä oppilasta kiusataan eri tavoin esimerkiksi fyysisesti tönimällä ja lyömällä sekä verbaalisesti/henkisesti haukkumalla ja pilkkaamalla. Rooleina ainakin kiusattu, kiusaaja(t) ja sivusta katsoja.

3. Kuuntelemisen taito

Yksi oppilas puhuu, mutta kaikki hänen luokkatoverinsa eivät kuuntele.

4. Luottamus ja lupaukset

Yksi oppilas kertoo ystävälleen salaisuuden, jonka ystävä sitten paljastaa muille ja näin rikkoo luottamuksen

Työskentely: syntilista

Ryhmät saavat listan erilaisista tekosynneistä. Listan voi pitää kokonaisuena paperina, leikata synnit erilleen toisistaan tai antaa oppilaiden leikata. Ryhmiä pyydetään laittamaan synnit järjestykseen pahimmasta lievimpään. Tämän jälkeen käydään läpi ryhmien tekemiä valintoja ja vertaillaan niitä keskenään. Ryhmät joutuvat perustelemaan valintansa. Työskentelyn tarkoitus on saada oppilaat pohtimaan tekojen syitä ja seurauksia, sosiaalisesti rakentavan ja rikkovan toiminnan eroja, arvoja ja normeja. Keskustelun jälkeen ohjaaja pitää pienen yhteenvedon molemmista työskentelyistä.

Lista:

Naapurin postilaatikon hajottaminen

Päin punaisia käveleminen

Kokeessa luntaaminen

Ruuan varastaminen nälkäänsä

Koulussa kiusaaminen lyömällä ja/tai tönimällä

Koulussa kiusaaminen nimittelemällä

Koulukiusaamisen seuraaminen sivusta

Suklaapatukan näpistäminen kaupasta

Bussissa matkustaminen ilman lippua

Rahan varastaminen vanhemmilta

Seinien töhriminen

Kaverin kännykällä soittaminen ilman lupaa

Aurauskeppien katkaiseminen

Askarteluohjeet

Mukiaskartelu on nopea ja vapaa askartelu. Se ei vaadi askartelumallien tekemistä, mutta olisi hyvä, jos askartelulle voisi varata oman rauhoitetun tilan. Materiaaleiksi tarvitaan valkoisia posliinimukeja ja erivärisiä posliinitusseja koristelua varten. Askartelutaso (esimerkiksi pöytä) on syytä suojata muovilla. Poltetun mukin koristelun pitäisi kestää normaalia pesua.

Poltto-ohje riippuu käytettävistä posliinitusseista, mutta

1. Kuivata mukia vuorokausi
2. Laita muki kylmään uuniin
3. Säädä uuni 160 asteeseen
4. Kun uuni on 160-asteinen; anna mukin "paistua" 10 min.
5. Sammuta uuni, aukaise luukku ja anna mukin jäähtyä

Työskentely: Luokan kultaiset säännöt

Työskentelyä varten jaa luokka pienryhmiin. Luokka tekee itsellensä yhteiset säännöt, mikäli heillä ei vielä sellaisia ole. Luokan sääntöjä peilataan kultaiseen sääntöön (Luuk. 6:31 tai Matt. 7:12). Raamatun kohdan voi kirjoittaa halutessaan esimerkiksi taululle näkyville. Säännöt jaetaan tasaisesti ryhmien kesken, jonka jälkeen oppilaat saavat pienryhmissään pohtia, toteutuuko kultainen sääntö heidän säännöissään.

Aikuisten on aluksi hyvä kierrellä hieman ryhmissä ja auttaa oppilaita, mikäli pohdinnan käynnistely on ryhmälle vaikeaa. Pohdinnan jälkeen jokainen sääntö käydään läpi yhteisesti. Luokka esittelee säännön kerrallaan ja kertoo toteutuuko siinä kultainen sääntö ja miten, jonka jälkeen myös muiden ryhmien oppilaat saavat kommentoida asioita ja esittää näkemyksiään ja perusteluita. Sääntöjä voi tämän jälkeen päivittää, jos lapset kokevat sen tarpeelliseksi.

Oppilaan palaute yökoulusta, ei tarvitse laittaa nimeä. 😊

Jatka seuraavia lauseita.

1. Yökoulussa oli hyvää...

2. Yökoulun oppitunnit olivat...

3. Isokset olivat...

4. Yökoulussa opin...

5. Yökoulussa oli huonoa...

5. Vapaa sana

Kiitos palautteesta!

Työelämäohjaajan palaute yökoulusta

1. Olivatko yökoulun sisällöt ja menetelmät sopivia kohderyhmälle? Miksi? Miksi ei?

2. Mikä yökoulussa toimi hyvin?

3. Mikä vaatisi kehittämistä?

4. Millaista isosten toiminta oli?

5. Kuinka ajattelet oppilaiden kokeneen yökoulun?

6. Oliko tämä yökoulu hyvä tapa opettaa valittua sisältöä?

7. Voisitko ajatella käyttäväsi ohjelmarunkoa ja/tai sen sisältöjä tulevaisuudessa?

Kiitos palautteesta!

Opettajan palaute yökoulusta

1. Olivatko yökoulun sisällöt ja menetelmät sopivia kohderyhmälle? Miksi? Miksi ei?
2. Mikä yökoulussa toimi hyvin?
3. Mikä vaatisi kehittämistä?
4. Millaista isosten toiminta oli?
5. Kuinka ajattelet oppilaiden kokeneen yökoulun?
6. Oliko tämä yökoulu hyvä tapa opettaa valittua sisältöä?
7. Mihin muihin kouluaineisiin valittua sisältöä voisi integroida?
8. Voisitko ajatella osallistuvasi vastaavanlaiseen yökouluun uudestaan?

Kiitos palautteesta!

Isosen palaute yökoulusta

1. Mikä yökoulussa toimi hyvin?

2. Mikä vaatisi kehittämistä?

3. Saitko tarpeeksi ohjeita ja valmennusta yökoulussa isosena toimimiseen?

4. Kuinka ajattelet oppilaiden kokeneen yökoulun?

Kiitos palautteesta!